

Sociale dominantie en sociale positie bij kleuters: De modererende rol van leeftijd

Master's thesis
Utrecht University
Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies

Naam: Andrea Hofman (A.E.A.)
Studentnummer: 3512010
Begeleider: Hinke Endedijk / Hanneke Teunissen
Tweede beoordelaar: Andrik Becht
Datum: 16-06-2017

Abstract

The social position of children in school classes is important for the development of the child. A low social position increases the likeliness that children develop social-cognitive problems. Two aspects that play an important role in the development of social position are social dominance and age. Therefore, this study focused on investigating the correlation between social dominance and social position and the possible moderating effect of age on this correlation. A total of 297 preschoolers ($M = 5.1$, $SD = 0.6$) were rated by their teachers on social dominance. To measure social position, we used a computerized version of preschool sociometric ratings. Using a regression analysis, we found as hypothesized, a negative correlation between social dominance and social position (i.e. likability). Meaning that social dominant children using coercing strategies, generally receive lower social position scores. Furthermore, also as expected, we found a positive correlation between social position and age meaning that in general older children receive higher social position scores compared to younger children. To investigate the moderating effect of age on the correlation between social dominance and social position a regression analysis in which an interaction variable (age*dominance) was added was performed. We found no evidence of the moderating role of age on the correlation between social dominance and social position. We believe that one of the main reasons for not finding a moderating effect is the way social dominance was measured. For follow-up research, we recommend to use another measure for social dominance which accounts not only the coercive strategies, but also the prosocial strategies of social dominance.

Introductie

Sociometrie wordt gebruikt om de sociale posities van kinderen in een groep in beeld te brengen door het meten van het aantal acceptaties en afwijzingen door leeftijdsgenoten (Bukowski, Sippola, Hoza, & Newcomb, 2000; Hymel, Vaillancourt, McDougall, & Renshaw, 2002; Lancalotta & Vaughn, 1989). Verschillende sociometrische onderzoeken hebben laten zien dat sociale dominantie bij een kind samenhangt met zijn sociale positie: Een hoge mate van sociale dominantie zou leiden tot een lagere sociale positie (Coie & Dodge, 1998; Rubin, Bukowski, & Parker, 1998). Het leek eenduidig: Als je sociaal dominant bent, vinden andere kinderen je niet aardig. Uit ander onderzoek bleek echter dat er juist een positief verband te zien is met sociale positie en dat sociaal dominante kinderen als populair gezien worden (Cairns, Cairns, Neckermann, Gest, & Garipey, 1989; Rodkin, Farmer, Pearl, & van Acker, 2000). Ondanks verschillende onderzoeken naar sociale posities en sociale dominantie bij kinderen is er niet veel onderzoek gedaan naar de samenhang hiervan bij kleuters. De huidige studie probeert in beeld te brengen hoe sociale dominantie en sociale positie samenhangen en wat de leeftijd van kleuters voor invloed heeft op deze correlatie.

Sociale positie

De sociale positie van kinderen in een groep is van belang voor de ontwikkeling van het kind. Kinderen met een lage sociale positie in de klas kunnen namelijk een risicogroep vormen voor het ontwikkelen van sociaal-cognitieve problemen op latere leeftijd (Parker & Asher, 1987; Rubin & Daniels-Beirness, 1982; Rubin, Daniels-Beirness, & Hayvren, 1982). Parker en Asher (1987) beschrijven in hun literatuuronderzoek dat laag geaccepteerde kinderen (te) weinig in contact komen met positieve interacties met leeftijdsgenoten en met normale, adaptieve manieren van sociaal gedrag en sociale cognitie. Omdat de academische ontwikkeling plaatsvindt in een sociale context, is het mogelijk dat slechte relaties met leeftijdsgenoten de academische voortgang belemmeren (Parker & Asher, 1987). Rubin en Daniels-Beirness (1982) vonden in hun longitudinale onderzoek dat populaire kinderen vaak cognitief meer rijp zijn en dat ze beter in staat zijn om gevarieerde oplossingen te bedenken om sociale problemen op te lossen. Door het toepassen van gevarieerde oplossingen om sociale problemen op te lossen zal de reputatie onder leeftijdsgenoten bij populaire kinderen zeer waarschijnlijk worden bekrachtigd (Rubin & Daniels-Beirness, 1982). Kinderen die vaak worden afgewezen door leeftijdsgenoten lieten daarentegen agressief en hyperactief gedrag zien en hadden lagere niveaus van verbale rijping. Dit agressieve en hyperactieve gedrag heeft zeer waarschijnlijk weer een versterkende werking op de negatieve reputatie (Rubin & Daniels-Beirness, 1982).

Kinderen beginnen het belang van de posities en relaties in de groep met leeftijdsgenoten al te ervaren wanneer ze in de kleuterklas zitten (Denham & Holt, 1993). Door het inzetten van sociometrie om de sociale positie van kinderen in beeld te brengen, kunnen kinderen met een lage sociale positie tijdig worden opgemerkt en kan hiernaar gehandeld worden voordat zij risico kunnen lopen op latere ontwikkelingsproblemen (Bukowski et al., 2000; Hymel et al., 2002; Lancalotta & Vaughn, 1989). Er zijn verschillende methoden van sociometrie, waaronder de sociometrische 'rating'-methode ontworpen door Asher, Singleton, Tinsley, en Hymel (1979). Bij deze methode wordt het aantal acceptaties en afwijzingen door leeftijdsgenoten gemeten (Bukowski et al., 2000; Lancalotta & Vaughn, 1989). Dankzij het gebruik van foto's van de kinderen uit de klas is de 'rating'-methode visueel en daarom goed bruikbaar, en betrouwbaar gebleken bij jonge kinderen (Denham & Holt, 1993; Ladd, Price, & Hart, 1988).

Sociale dominantie

In de kleutertijd begint ook sociale dominantie een belangrijke rol te spelen als voorspeller van moeilijkheden in het sociaal functioneren (Coie & Dodge, 1998). Sociale dominantie bij kleuters lijkt zich op een relatief natuurlijke manier te uiten. Het gaat hierbij om directe, openlijke manieren van manipulatie zoals het dreigen om niet met iemand te willen spelen tenzij aan hun eisen is tegemoetgekomen (Crick et al., 1999). Onderzoek van Ostrov, Woods, Jansen, Casas en Crick (2004) laat echter zien dat kleuters ook al heel goed in staat zijn om geavanceerdere manipulatieve strategieën toe te passen zoals het verspreiden van onaardige geruchten en het vertellen van geheimen. Door het toepassen van dergelijke manipulatieve strategieën zorgen sociaal dominante kinderen ervoor dat er gebeurt wat zij graag willen (Hawley, 2002). Om tot hun doel te komen kunnen zij gebruik maken van prosociale strategieën, van dwingende strategieën of van beide (Hawley, 2003). Onder prosociale strategieën worden strategieën verstaan waarbij het sociaal dominante kind op een slimme, aardige manier zijn zin krijgt, door bijvoorbeeld een ander kind te vragen om het speelgoed, behulpzaam te zijn of om er iets voor in ruil terug te geven (Hawley, 2002). Onder dwingende strategieën wordt het commanderen, duwen of trekken van andere kinderen verstaan om hun zin te krijgen (Hawley, 2002). Wanneer kinderen gebruik maken van beide strategieën worden ze bi-strategisch genoemd. Bi-strategische kinderen zijn naast sociaal dominant ook sociaal competent (sociaalvaardig, populair en sociaal geïntegreerd) (Nelson, Robinson, & Hart, 2005).

Sociale dominantie, sociale positie en leeftijd

Sociaal dominante kinderen kunnen bij het gebruik van dwingende strategieën om hun zin te krijgen, afgewezen worden door leeftijdsgenoten (Coie & Dodge, 1998; Rubin et al., 1998; Underwood, 2002; Wasik, 1987). Hun sociale positie in de groep is dan laag. Leeftijd kan hierbij echter een belangrijke en mogelijk ook modererende rol spelen. Naarmate kinderen ouder worden, raken zij namelijk cognitief verder ontwikkeld en worden zij fysiek groter en sterker (Hawley, 2002). Met name de cognitieve rijping van een kind blijkt van belang voor de uiting van sociale dominantie (Hawley & Little, 1999). Oudere kinderen zouden door hun cognitieve rijping, naast dwingende strategieën, beter slimme (prosociale) strategieën kunnen inzetten waardoor zij hun doel kunnen bereiken en toch aardig gevonden blijven worden (Hawley, 2002; Nelson et al., 2005). Deze oudere, zogenoemde bi-strategische kinderen worden vaak gekozen als spelpartner (Nelson et al., 2005) en zullen waarschijnlijk ook een hogere sociale positie hebben binnen de groep (Cairns et al., 1989; Rodkin et al., 2000).

Naast de invloed van leeftijd op de cognitieve ontwikkeling, hangt leeftijd ook samen met de ontwikkeling van sociale vaardigheden en het begrijpen van gevoelens (Denham, Mckinley, Couchoud, & Holt, 1990). Doordat oudere kinderen betere sociale vaardigheden hebben en ze vaak gevoelens beter begrijpen kunnen zij over het algemeen leuker worden gevonden dan jongere kinderen (Denham et al., 1990).

De huidige studie

In deze studie wordt onderzocht wat de modererende rol van leeftijd is in de samenhang tussen sociale dominantie en sociale positie bij kleuters. Er wordt hierbij verwacht dat er een negatief verband gevonden zal worden tussen sociale dominantie en sociale positie (Coie & Dodge, 1998; Rubin et al., 1998). Daarnaast wordt er verwacht dat er een positief verband gevonden zal worden tussen leeftijd en sociale positie (Denham et al., 1990). Tot slot wordt er verwacht dat leeftijd de correlatie tussen sociale dominantie en sociale positie positief beïnvloedt; naarmate kinderen ouder zijn zal er een minder negatieve of zelfs positieve correlatie zijn tussen sociale dominantie en sociale positie (Hawley, 2002).

Methode

Participanten

Dit onderzoek is uitgevoerd bij 297 leerlingen met leeftijden variërend tussen de 4 en 6,5 jaar ($M = 5.1$, $SD = 0.6$). De kinderen zijn afkomstig uit 16 kleutergroepen (groep $\frac{1}{2}$) van 8 verschillende basisscholen in Nederland. Gemiddeld bestonden de groepen uit 18.6 leerlingen per klas. Er waren 157 (52,9%) jongens en 140 (47,1%) meisjes. De

onderzoeksgroep bestond uit 222 Westerse kinderen (74,7%), 12 Afrikaanse kinderen (4,0%), 15 Aziatische kinderen (5,1%) en 47 Mediterrane kinderen (15,8%). Van 1 leerling was geen etniciteit bekend. Kinderen die jonger waren dan 4 jaar of die korter dan een maand op school zaten mochten niet mee doen aan het onderzoek. Deze kinderen zaten op het moment van onderzoek te kort in de groep om al een bepaalde sociale positie te hebben ingenomen. De groep die bij aanvang van het onderzoek meedeed bestond uit 338 leerlingen. Van de 338 leerlingen, hadden er 297 (87,9 %) passieve toestemming van ouders voor deelname en waren aanwezig tijdens het onderzoek, 34 kinderen (10,0 %) hadden passieve toestemming van de ouders maar waren ziek of afwezig tijdens het onderzoek, en 7 (2,1 %) kinderen hadden geen toestemming om mee te doen met het onderzoek.

Procedure

Verschillende scholen zijn door de onderzoekers benaderd middels een standaardbrief. In deze brief werd naast de vraag of deze school mee wilde werken aan het onderzoek, uitgelegd wat het onderzoek inhield en waarom het werd uitgevoerd. In totaal hebben 8 scholen naar aanleiding van de eerste standaardbrief aangegeven mee te willen werken aan het onderzoek. Na actieve toestemming van de leerkracht van de desbetreffende klas, de intern begeleider en/of directie voor deelname, werd er een brief voor de ouders meegegeven aan alle leerlingen uit de betreffende klas. In deze brief werd het onderzoek uitgelegd en konden ouders aangeven wanneer zij niet wilde dat hun kind deelnam aan het onderzoek. Alleen de leerlingen waarvan de ouders geen strookje hadden ingeleverd bij de leerkracht mochten deelnemen aan het onderzoek. De data werd verzameld door 7 masterstudenten orthopedagogiek in november 2016, december 2016 en januari 2017.

De dataverzameling vond plaats tijdens de reguliere schooltijden, waarbij de leerkracht in de klas aanwezig was. Er waren 2 onderzoekers per klas aanwezig om het onderzoek uit te voeren. Na een korte uitleg in de klas werden foto's gemaakt van de deelnemende leerlingen. Vervolgens werden de leerlingen een voor een door de onderzoekers uit de klas opgehaald en meegenomen naar een aparte ruimte in de school. In deze ruimte maakte het kind twee sociometrietaken om de sociale positie van het kind binnen de klas te bepalen. De testen werden op een touchscreen tablet onder begeleiding van een van de onderzoekers gemaakt. Het huidige onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek; een van de sociometrietaken is gebruikt voor het huidige onderzoek, de andere test niet. De volgorde waarin de twee testen werden aangeboden aan de leerlingen werd gerandomiseerd. Na afronding van de testen werd het kind weer teruggebracht naar de klas en werden de testen voor het volgende kind klaargezet. Per kind nam het onderzoek ongeveer 10 minuten in

beslag. Wanneer het kind aangaf niet mee te willen doen of geen zin meer te hebben, werd het onderzoek met deze leerling niet gestart of (vroegtijdig) afgebroken. De leerkracht werd gevraagd tijdens of na schooltijd vier korte vragen-/beoordelingslijsten in te vullen. Deze lijsten bevatte een aantal vragen over het klimaat in de klas en het leerkrachtgedrag, de twee beoordelingslijsten waren ontworpen om de sociale competentie en sociale dominantie van de kinderen te meten. In het huidige onderzoek is de beoordelingsschaal voor sociale dominantie gebruikt.

Meetinstrumenten

Sociale positie. De sociale positie van de leerlingen werd per klas gemeten aan de hand van de ‘rating’-methode (Asher et al., 1979). Bij de ‘rating’-methode beoordeelt ieder kind zijn klasgenoten aan de hand van een 3-punts Likertschaal (Asher et al., 1979). De kinderen kregen op een touchscreen tablet steeds een foto te zien van een klasgenoot met daaronder drie gezichtjes (Endedijk & Cillessen, 2015): Een blij, een neutraal en een droevig gezichtje. Aan de leerlingen werd bij iedere foto gevraagd: ‘‘Vind je het leuk om met dit kind te spelen’’, ‘‘vind je het niet leuk om met dit kind te spelen’’, ‘‘vind je het soms wel en soms niet leuk om met dit kind te spelen?’’. De leerling kon vervolgens een van de categorieën kiezen door het bijpassende gezichtje aan te raken. De test begon bij iedere leerling met een foto van zichzelf terwijl de onderzoeker vertelde dat het kind een foto spelletje ging doen, met foto’s van de kinderen uit zijn of haar klas. Vervolgens kreeg het kind twee oefenvragen met een plaatje van een bal en een trein te zien. Bij de oefenvragen werden per afbeelding dezelfde drie bovenstaande vragen gesteld waarna het kind het bijpassende gezichtje mocht aantikken. Deze oefenvragen werden gesteld om te kijken of het kind begreep wat de bedoeling was. Na de twee oefenvragen werden de foto’s van de klasgenoten in een willekeurige volgorde getoond en werden de keuzes digitaal vastgelegd.

Aan de hand van de resultaten van de ‘rating’-methode is per kind een voorkeursscore afgeleid. Met deze voorkeursscore wordt de sociale positie van het kind uitgedrukt. De voorkeursscore bestaat uit het gestandaardiseerde aantal keer dat een kind als ‘leuk’ wordt beoordeeld minus het gestandaardiseerde aantal keer dat een kind als ‘niet leuk’ wordt beoordeeld (Coie, Dodge, & Coppotelli, 1982). Per klas zijn de scores voor sociale positie gestandaardiseerd (Endedijk & Cillessen, 2015).

Sociale dominantie. De sociale dominantie van de leerlingen is beoordeeld door de groepsleerkrachten. Aan de groepsleerkrachten werd gevraagd om iedere leerling te beoordelen op een 7-punts Likertschaal met de volgende verdeling: 1 ‘helemaal niet sociaal dominant’ tot 7 ‘helemaal wel sociaal dominant’. Dit beoordelingsformulier ging gepaard met

de volgende korte uitleg: Een kind wat sociaal dominant is vertoont het volgende gedrag naar klasgenoten: Pakt speelgoed af of claimt speelgoed, manipuleert, is agressief of dreigt, hindert of beledigt een ander (Hawley, 2002). Per klas zijn sociale dominantie scores gestandaardiseerd.

Leeftijd. De leeftijd van de leerlingen is bepaald aan de hand van de geboortedatum op de leerlingenlijst die is gevraagd aan de leerkracht bij aanvang van het onderzoek. De leeftijd wordt in dit onderzoek uitgedrukt in maanden om gedetailleerdere resultaten te verkrijgen.

Analyse strategieën

Voor het testen van de hypothesen is gebruik gemaakt van een regressieanalyse met sociale dominantie als onafhankelijke variabele, leeftijd als interactievariabele en sociale positie als afhankelijke variabele. De regressieanalyse wordt uitgevoerd in twee stappen. In de eerste stap zijn de hoofdeffecten toegevoegd; sociale dominantie en leeftijd, en in stap 2 is de interactievariabele, dominantie*leeftijd, toegevoegd. De interactievariabele is tot stand gekomen door de gecentraliseerde variabelen leeftijd en dominantie met elkaar te vermenigvuldigen. Voor de variabele leeftijd is er daarvoor eerst een nieuwe variabele gemaakt; Cleeftijd, welke bestaat uit de leeftijd minus de gemiddelde leeftijd. Voor dominantie is geen nieuwe variabele aangemaakt aangezien de variabele dominantie (Zdominantie) reeds gestandaardiseerd is. De correlaties tussen sociale dominantie en sociale positie en tussen sociale positie en leeftijd kunnen uit de regressieanalyse worden afgeleid.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Tabel 1 geeft de ongestandaardiseerde gemiddelden en standaarddeviaties weer van sociale dominantie, sociale positie en leeftijd. Zoals eerder besproken, is de sociale positie van de leerlingen uitgedrukt in de zogenoemde voorkeursscore. De voorkeursscore is berekend door het aantal keer dat een kind als 'niet leuk' is beoordeeld, af te trekken van het aantal keer dat het kind als 'leuk' is beoordeeld. Tabel 2 geeft de negatieve correlatie weer tussen de sociale dominantie en voorkeursscore ($r = -.32, p < 0.01$), en de positieve correlatie tussen leeftijd en voorkeursscore ($r = .34, p < 0.01$). Uit deze resultaten blijkt dat kinderen met een hogere score voor sociale dominantie vaker een lage voorkeursscore krijgen. Daarnaast geven deze resultaten weer dat naarmate een kind ouder wordt hij of zij vaker een hogere voorkeursscore krijgt.

Tabel 1

Ongestandaardiseerde gemiddelden en standaarddeviaties van sociale dominantie, voorkeursscore en leeftijd in maanden

	Minimum	Maximum	<i>M</i>	<i>SD</i>
Voorkeursscore	-13.00	19.00	4.08	5.48
Dominantie	1.00	7.00	2.57	1.66
Leeftijd (maanden)	48.00	77.00	60.62	7.30

Tabel 2

Correlaties tussen sociale dominantie, voorkeursscore en leeftijd

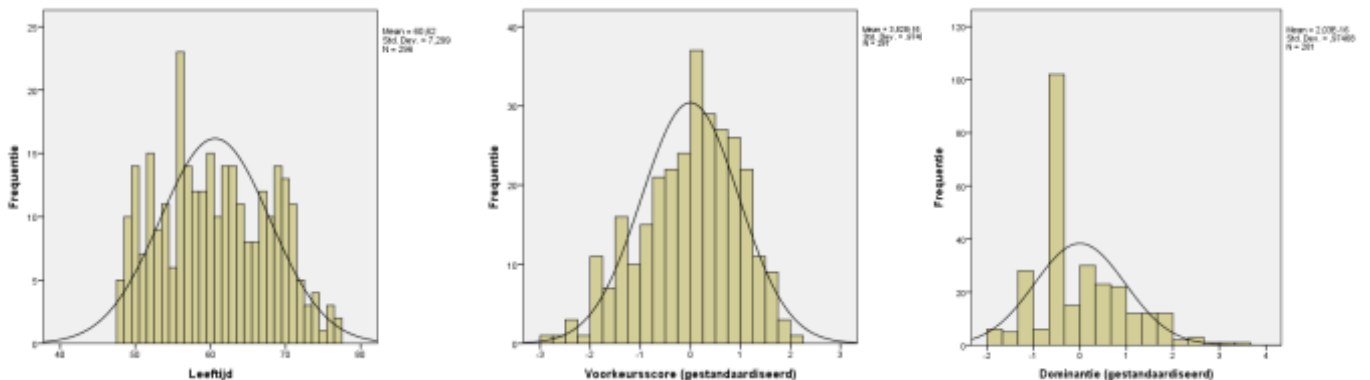
	1	2	3
1. Voorkeursscore	-		
2. Dominantie	-.32**	-	
3. Leeftijd	.34**	.02	-

** $p < .01$

Alvorens de resultaten van de regressieanalyse op een correcte wijze kunnen worden geïnterpreteerd en gegeneraliseerd is gekeken of aan een aantal assumpties is voldaan. Er is gekeken naar de normaalverdeeldheid van de data met behulp van een histogram, scatterplot en Kolmogorov-Smirnov testen (K-S test). Voor de voorkeursscore was op basis van het histogram en de scatterplot geen directe aanleiding gevonden om non-normaliteit te verwachten; voor leeftijd en dominantie was dit wel het geval (zie figuur 1). Op basis van de K-S test is gebleken dat zowel de variabele sociale dominantie alsmede die van leeftijd en voorkeursscore geen van allen normaal verdeeld zijn. Dominantie, $D(280) = .18, p < .05$, voorkeursscore, $D(280) = .06, p < .05$, en leeftijd, $D(280) = .08, p < .05$, zijn alle drie significant niet normaal verdeeld. Dominantie had een scheefheid van 0.77 ($SE = .15$) en een kurtosis van 0.50 ($SE = .29$). Voorkeursscore had een scheefheid van -0.36 ($SE = .15$) en een kurtosis van -0.42 ($SE = .29$) en leeftijd had een scheefheid van 0.07 ($SE = .15$) en een kurtosis van -0.99 ($SE = .29$). Verschillende transformaties zijn geprobeerd en uitschieters uitgesloten van de analyse maar dit heeft niet tot een verbetering geleid. Voor leeftijd en voorkeursscore zou kunnen gelden dat vanwege de relatief grote N de K-S test over sensitief is geweest. Desalniettemin zal er voorzichtig omgegaan moeten worden met het interpreteren van de resultaten van de regressie en is het mogelijk dat de resultaten niet te generaliseren zijn. Na het uitvoeren van de regressieanalyse is ook nog gekeken naar de normaliteit van de gestandaardiseerde residuen van het model. Hieruit bleek normaliteit waardoor de schending

van normaliteit van de gebruikte variabelen weer acceptabel is (Field, 2009). Naast normaliteit is er doormiddel van het bekijken van het plot van gestandaardiseerde residuen en gestandaardiseerde voorspelde waarden bevestigd dat er geen sprake is van non-lineariteit of heteroscedasticiteit.

Figuur 1. Histogrammen van leeftijd, voorkeursscore en sociale dominantie met de normaalverdeeldeheidscurve

Sociale dominantie, sociale positie en de rol van leeftijd

Het doel van dit onderzoek was om te onderzoeken of leeftijd het verband tussen sociale dominantie en sociale positie beïnvloedt. Om dit te onderzoeken is een regressieanalyse uitgevoerd in twee stappen. Er is eerst een regressieanalyse uitgevoerd met dominantie (gestandaardiseerd) als onafhankelijke variabele, leeftijd als voorspellende variabele en voorkeursscore als afhankelijke variabele (model 1). Het model verklaarde 22,2% van de variantie in voorkeursscore, $R^2 = .22$, $F(2, 277) = 39.48$, $p < .001$. Dominantie heeft een negatief effect ($\beta = -.32$, $p < .001$) op voorkeursscore en leeftijd heeft een positief effect ($\beta = .35$, $p < .001$) op voorkeursscore. Hieruit blijkt wederom dat kinderen met een hogere score voor sociale dominantie vaker een lage voorkeursscore krijgen en dat naarmate een kind ouder wordt hij of zij vaker een hogere voorkeursscore krijgt. In tabel 4 zijn de gestandaardiseerde en ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten en semi-partiele correlaties te zien van model 1.

In de tweede stap van de regressieanalyse is een interactievariabele toegevoegd in de vorm van de interactieterm van dominantie en leeftijd (model 2). Het toevoegen van de interactievariabele resulteerde niet in een significante verbetering van het model met als $\Delta R^2 = -.00$ en $\Delta F(1,276) = .19$, $p = .660$. In tabel 4 zijn de gestandaardiseerde en ongestandaardiseerde regressie coëfficiënten, en semi-partiele correlaties van model 2 te vinden.

Sociale dominantie, sociale positie en de rol van leeftijd per geslacht

Omdat de interactie tussen dominantie en leeftijd niet significant was, is een extra analyse uitgevoerd om te testen of geslacht van invloed is op de resultaten. Dezelfde regressieanalyse is nogmaals uitgevoerd met leeftijd en dominantie als onafhankelijke variabelen in blok 1 en de interactieterm tussen dominantie en leeftijd in blok 2. Voor jongens verklaarde het model met dominantie en leeftijd 29.5% van de variantie in voorkeursscore, $R^2 = .30$, $F(2,146) = 30.84$, $p < .001$. Het toevoegen van de interactievariabele resulteerde niet in een significante verbetering van het model met als $\Delta R^2 = -.01$ en $\Delta F(1,145) = .00$, $p = .974$. Voor meisjes verklaarde het model met dominantie en leeftijd 15.0% van de variantie in voorkeursscore, $R^2 = .15$, $F(2,128) = 11.30$, $p < .001$. Het toevoegen van de interactievariabele resulteerde niet in een significante verbetering van het model met als $\Delta R^2 = 0.00$ en $\Delta F(1,127) = 1.23$, $p = .269$.

Tabel 4

Gestandaardiseerde en ongestandaardiseerde regressie coëfficiënten, en semi-partiele correlaties van dominantie, leeftijd en dominantie*leeftijd voor de afhankelijke variabele voorkeursscore

Model 1	B[95% CI]	SE B	β	sr^2
Dominantie	-.32 [-.45, -.217]	.05	-.32**	-.34
Leeftijd	.05 [.03, .06]	.01	.35**	.37
Model 2	B[95% CI]	SE B	β	sr^2
Dominantie	-.32 [-.43, -.22]	.05	-.32**	-.34
Leeftijd	.05 [.03, .06]	.01	.35**	.37
Dominantie*leeftijd	-.00 [-.02, .01]	.01	-.02	-.03

Noot. CI = confidence interval. ** $p < 0.01$

Discussie

De sociale positie van kinderen in een groep is van belang voor de ontwikkeling van het kind. Kinderen met een lage sociale positie in de klas kunnen namelijk een risicogroep vormen voor het ontwikkelen van sociaal-cognitieve problemen op latere leeftijd (Parker & Asher, 1987; Rubin & Daniels-Beirness, 1982; Rubin et al., 1982). Aspecten die voor de sociale positie van kinderen van belang kunnen zijn, zijn onder andere sociale dominantie en leeftijd. Het doel van dit onderzoek is daarom om meer inzicht te krijgen in het verband tussen sociale dominantie, leeftijd en sociale positie in de vorm van voorkeursscore. Deze studie heeft zich specifiek op sociale dominantie en sociale positie bij kleuters (4-6 jaar)

gericht, omdat deze jonge kinderen zich in een snel tempo ontwikkelen op gebied van sociale relaties en sociale dominantie.

Het huidige onderzoek bestond uit drie hypothesen. De gevonden resultaten bevestigen deels wat in eerdere onderzoeken al is gevonden. Allereerst bevestigt de huidige studie een negatief verband tussen sociale dominantie en sociale positie ($r = -.32, p < 0.01$). Dit impliceert dat wanneer een kind als meer sociaal dominant werd beoordeeld door de leerkracht, het kind minder vaak aardig gevonden werd door zijn of haar klasgenoten. Sociaal dominante kinderen kunnen als zij gebruik maken van dwingende strategieën om hun zin te krijgen, worden afgewezen door leeftijdsgenoten. Hun sociale positie in de groep wordt door deze vorm van sociale dominantie negatief beïnvloed. In enkele eerdere onderzoeken werd dit negatieve verband tussen sociale dominantie en sociale positie echter niet altijd gevonden (Bagwell, Coie, Terry, & Lochman, 2000; Cillessen, van IJzendoorn, van Lieshout, & Hartup, 1992; Rodkin et al., 2000). Een mogelijke verklaring voor de verschillen in gevonden resultaten is dat er in deze eerdere onderzoeken onderscheid is gemaakt tussen verschillende soorten dominantie. Waar in het huidige onderzoek enkel is gekeken naar een vorm van dominantie waarbij dwingende strategieën worden ingezet, is er in eerdere studies ook naar een vorm van dominantie gekeken die voortkomt uit het inzetten van prosociale strategieën (Hawley, 2003). Het is mogelijk dat wanneer een kind meer prosociale strategieën inzet om tot zijn doel te komen, ondanks dat dit een vorm van dominantie is, dit een andere invloed heeft op zijn of haar sociale positie, dan wanneer alleen de dwingende strategieën worden ingezet (Denham et al., 1990; Cairns et al., 1989; Rodkin et al., 2000).

Ten tweede bevestigt de huidige studie een positief verband tussen leeftijd en sociale positie ($r = .34, p < 0.01$). Dit impliceert dat naarmate kinderen ouder worden ze over het algemeen een hogere voorkeursscore krijgen. Een aannemelijke verklaring hiervoor is dat oudere kinderen over het algemeen betere sociale vaardigheden hebben en gevoelens beter begrijpen. Hierdoor worden zij in het algemeen leuker gevonden ten opzichte van jongere kinderen (Denham et al., 1990).

Tot slot werd verwacht dat leeftijd een modererende invloed zou hebben op het verband tussen sociale positie en sociale dominantie. De huidige studie bevestigt de hypothese over de modererende rol van leeftijd echter niet. Het feit dat er geen effect gevonden is, is mogelijk te wijden aan de eenzijdige manier waarop sociale dominantie in dit onderzoek is gemeten. Zoals eerder aangegeven, zijn in dit onderzoek enkel de dwingende aspecten van sociale dominantie gemeten en is daarmee geen compleet beeld ontstaan van sociale dominantie. Het is zoals eerder al gezegd aannemelijk dat juist de prosociale

strategieën, die vaker bij oudere kinderen voorkomen door cognitieve rijping, bijdragen aan versterking van de sociale positie (Denham et al., 1990; Cairns et al., 1989; Rodkin et al., 2000).

Het huidige onderzoek heeft sterke punten maar ook tekortkomingen. Een kwaliteit van dit onderzoek is de gehanteerde rating-methode voor het in beeld brengen van de sociale positie van kinderen (Endedijk & Cillessen, 2015). Deze digitale rating-taak is een snelle, betrouwbare en valide methode om ook met jonge kinderen een goed beeld te krijgen van de sociale posities. Mede dankzij deze geschikte meetmethode heeft deze studie de bestaande literatuur over de correlatie tussen leeftijd en sociale positie, maar ook over de correlatie tussen sociale dominantie en sociale positie kunnen ondersteunen.

Een belangrijk verbeterpunt van dit onderzoek is de meetmethode voor sociale dominantie. De focus in het huidige onderzoek lag op de dwingende strategieën van sociale dominantie. Om in vervolgonderzoek mogelijk wel het modererende effect van leeftijd op het verband tussen sociale dominantie en sociale positie te vinden, lijkt het van belang om een andere, uitgebreidere methode te hanteren voor het meten van sociale dominantie waarin zowel prosociale- als dwingende strategieën worden gemeten. Daarnaast wordt in de huidige studie de mate van sociale competentie en de daarmee samenhangende cognitieve ontwikkeling niet in beeld gebracht. Zoals eerder vermeld, is uit eerder onderzoek gebleken dat de cognitieve rijping van kinderen naarmate ze ouder worden van belang is voor de uiting van sociale dominantie (Hawley & Little, 1999). Oudere kinderen zouden dankzij cognitieve rijping, naast dwingende strategieën, beter slimme (prosociale) strategieën in kunnen zetten waardoor ze hun doel kunnen bereiken, maar toch aardig gevonden blijven worden (Hawley, 2002; Nelson et al., 2005). Het is dus aannemelijk dat de cognitieve ontwikkeling van invloed is bij het vinden van het modererende effect van leeftijd op het verband tussen sociale dominantie en sociale positie en is daarom een factor die meegenomen moet worden in vervolgonderzoek (Hawley, 1999).

Samengevat kan er worden gesteld dat naarmate een kind ouder wordt, hij vaak leuker wordt gevonden door kinderen uit de klas. Daarnaast is uit dit onderzoek naar voren gekomen dat sociaal dominantie kinderen juist minder vaak leuk worden gevonden door kinderen uit de klas. Er wordt in het huidige onderzoek echter geen modererend effect gevonden van leeftijd op het verband tussen sociale dominantie en voorkeursscore. De uitkomsten van dit onderzoek geven een duidelijke richting aan voor vervolgonderzoek. Echter is het voor vervolgonderzoek raadzaam om naast de dwingende strategieën als onderdeel van sociale dominantie, ook de prosociale strategieën in beeld te brengen. Omdat het aannemelijk is dat

de uiting van prosociale strategieën samenhangt met de cognitieve ontwikkeling van kinderen, is het van belang dat ook dit in vervolgonderzoek wordt gemeten. Meer onderzoek naar de sociale posities van kleuters en de aspecten die daarbij van belang zijn, is belangrijk zodat leerkrachten op tijd inzicht krijgen in de dynamiek binnen de klas. Door het tijdig signaleren van kinderen die een lage sociale positie hebben binnen de klas, kan er door leerkrachten en ouders bewust mee worden omgegaan zodat de mogelijke negatieve effecten van een lage sociale positie kunnen worden voorkomen.

Referenties

- Asher, S. R., Singleton, L. C., Tinsley, B. R., & Hymel, S. (1979). A reliable sociometric measure for preschool children. *Developmental Psychology, 15*, 443-444. doi: 10.1037//0012-1649.15.4.443
- Bagwell, C. L., Coie, J. D., Terry, R. A., & Lochman, J. E. (2000). Peer clique participation and social status in preadolescence. *Merrill Palmer Quarterly, 46*(2), 280-305.
- Bost, K. K., Vaughn, B. E., Washington, W. N., Cielinski, K. L., & Bradbard, M. R. (1998). Social competence, social support and attachment: Demarcation of construct domains, measurement, and paths of influence for preschool children attending head start. *Child development, 69*(1), 192-218.
- Bukowski, W. M., Sippola, L., Hoza, B., & Newcomb, A. F. (2000). Pages from a sociometric notebook: An analysis of nomination and rating scale measures of acceptance, rejection and social preference. In A. H. N. Cillessen & W. M. Bukowski (Eds.), *Recent advances in the measurement of acceptance and rejection in the peer system* (Vol. 88, pp. 11-26). San Fransisco, CA: Jossey-Bass.
- Cairns, R. B., Cairns, B. C., Neckerman, H., Gest, S. D., & Geriépy, J. L. (1989). Social networks and aggressive behavior: Peer support of peer rejection? *Developmental psychology, 24*, 815-823.
- Cillessen, A. H. N., van IJzendoorn, H. W., van Lieshout, C. E. M., & Hartup, W. W. (1992). Heterogeneity among peer-rejected boys: subtypes and stabilities. *Child development, 63*(4), 893-905.
- Coie, J. D., & Dodge, K. A. (1998). Aggression and antisocial behavior. In W. Damon (Series Ed.), & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 3, Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp. 779-862). New York: Wiley.
- Coie, J. D., Dodge, K. A., & Coppotelli, H. (1982). Dimensions and types of social status: A cross-age perspective. *Developmental psychology, 18*(4), 557-570. doi: 0012-1649/82/1804-0557\$00.75

- Crick, N. R., Werner, N. E., Casas, J. F., O'Brien, K. M., Nelson, D. A., Grotpeter, J. K., & Markon, K. (1999). Childhood aggression and gender: A new look at an old problem. In D. Bernstein (Ed.), *Volume 45 of the Nebraska symposium on motivation: Gender and motivation*. (pp. 75-141). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Denham, S. A., & Holt, R. W. (1993). Preschoolers likability as cause or consequence of their social behavior. *Developmental psychology*, *29*(2), 271-275. doi: 10.1037/0012-1649.29.2.271
- Denham, S. A., McKinley, M., Couchoud, E. A., & Holt, R. (1990). Emotional and behavioral predictors of preschool peer ratings. *Child development*, *61*, 1145-1152.
- Endedijk, H. M., & Cillessen, A. H. N. (2015). Computerized sociometric assessment for preschool children. *International journal of behavioral development*, *39*(4), 383-388. doi: 10.1177/0165025414561706
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using spss*. London: Sage publications.
- Hawley, P. H. (1999). The ontogenesis of social dominance: A strategy-based evolutionary perspective. *Developmental review*, *19*, 97-132.
- Hawley, P. H. (2002). Social dominance and prosocial and coercive strategies of resource control in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development*, *26*, 167-176. doi: 10.1080/01650250042000726
- Hawley, P. H. (2003). Strategies of control, aggression, and morality in preschoolers: An evolutionary perspective. *Journal of Experimental Child Psychology*, *85*, 213-235. doi:10.1016/S0022-0965(03)00073-0
- Hawley, P. H., & Little, T. D. (1999). Winning some and losing some: A social relations approach to social dominance in toddlers. *Merill-Palmer Quarterly*, *45*, 185-214.
- Hymel, S., Vaillancourt, T., McDougall, P., & Renshaw, P. (2002). Peer acceptance and rejection in childhood. In P. K. Smith & C. H. Hart (Eds.), *Blackwell handbook of childhood social development* (pp. 265-284). Oxford: Blackwell Publishers, Ltd.
- Ladd, G. W., Price, J. M., & Hart, C. H. (1988). Predicting preschoolers' peer status from their playground behaviors. *Child development*, *59*, 986-992.
- Lancelotta, G. X., & Vaughn, S. (1989). Relation between types of aggression and sociometric status: Peer and teacher perceptions. *Journal of educational psychology*, *81*(1), 86-90. doi: 10.1037/0022-0663.81.1.86
- Nelson, D. A., Robinson, C. C., & Hart, C. H. (2005). Relational and physical aggression of preschool age children: Peer status linkages across informants. *Early education and development*, *16*(2), 115-140. doi: 10.1207/s15566935eed1602_2

- Ostrov, J. M., Woods, K. E., Jansen, E. A., Casas, J. F., & Crick, N. R. (2004). An observational study of delivered and received aggression, gender, and social-psychological adjustment in preschool: "This white crayon doesn't work..." *Early Childhood Research Quarterly, 19*, 355-371.
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are low accepted children at risk? *Psychological Bulletin, 102*(3), 357-389.
- Rodkin, P. C., Farmer, T. W., Pearl, R., & van Acker, R. (2000). Heterogeneity of popular boys: Antisocial and prosocial configurations. *Developmental psychology, 36*(1), 14-24. doi: i0.1037//0012-1649.36.1.14
- Rubin, K. H., Bukowski, W., & Parker, J. G. (1998). Peer interactions, relationships, and groups. In W. Damon (Series Ed.), & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 3, Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp. 619-700). New York: Wiley.
- Rubin, K. H., & Daniels-Beirness, T. (1982). Concurrent and predictive correlates of sociometric status in kindergarten and Grade 1 children. *Merill-Palmer Quarterly, 29*(1), 337-351.
- Rubin, K. H., Daniels-Beirness, T., & Hayvren, M. (1982). Social and social-cognitive correlates of sociometric status in preschool and kindergarten children. *Canad. J. Behav. Sci/Rev. Canad. Sci. Comp, 14*(4).
- Underwood, M. K. (2002). Sticks and stones and social exclusion: Aggression among boys and girls. In P. K. Smith & C. H. Hart (Eds.), *Blackwell handbook of childhood social development* (pp. 533-548). Malden, MA: Blackwell.
- Wasik, B. H. (1987). Sociometric measures and peer descriptions of kindergarten children: A study of reliability and validity. *Journal of Clinical Child Psychology, 16*, 215-224.